

ZAPOJENÍ SPOTŘEBITELŮ V ČR DO NORMALIZACE prostřednictvím

Sdružení českých spotřebitelů a Kabinetu pro standardizaci

Situační informace k 31.12.2010

Shrnutí

Sdružení českých spotřebitelů se tématem zapojení spotřebitelů do technické normalizace zabývá dlouhodobě se snahou o pravidelnost a systematičnost. Může prezentovat řady konkrétních úspěchů takového zapojení v průběhu let 2003 – 2009. Teprve náhlé zdroje poskytnuté v letech 2009-10¹ umožnily realizaci projektů, jejichž podstatou bylo nejprve vytvoření a poté i praktické zavedení modelu zapojení spotřebitelů do technické normalizace. V rámci tohoto byl založen Kabinet pro standardizaci, o.p.s., podstatou jehož mandátu je právě efektivní systémové a permanentní zapojení spotřebitelů do standardizace. Tato informace indikativně uvádí některé úspěchy dosažené na tomto poli za poslední rok. Jsou jimi např. navázání nových a přitom funkčních kontaktů ke spolupráci s asociacemi zdravotně postižených, nevidomých, seniorů atp. Podařilo se posílit spolupráci a zapojení ve standardizačních procesech doma i v zahraničí. Důležitým tématem byla bezpečnost dětských hřišť, kde se podařilo vytvořit několik výstupů k řešení (tiskovina, mezinárodní seminář, značka bezpečnosti). Podrobněji samozřejmě uvnitř informace.

Východiska

- **Sdružení českých spotřebitelů**, o. s. (SČS; viz www.konzument.cz) se tématem zapojení spotřebitelů do technické normalizace zabývá dlouhodobě se snahou o pravidelnost a systematičnost.
- SČS vnímá a snaží se běžnému konečnému spotřebiteli vysvětlovat, že technická norma je významným nástrojem k usnadňování podnikání, odstraňování překážek vnitřního trhu i mezinárodního obchodu a přispívá k vytváření žádoucího prostředí kvality a dostupnosti služeb z hlediska spotřebitele. Evropské harmonizované normy pak zjednodušují podnikatelské prostředí, neboť jejich splnění se považuje za splnění těch požadavků stanovených technickými předpisy, k nimž se tyto normy vztahují (viz zákon č. 22/1997 Sb. o technických požadavcích na výrobky, §§ 4 a 4a).
- Při tvorbě a vydávání českých technických norem, jejich změnách a zrušení musí být zajištěny některé podmínky stanovené v zákoně č. 22/1997 Sb. o technických požadavcích na výrobky (§ 6). V dané souvislosti odkazujeme zejména na podmínky:
 - d) uplatňování ochrany oprávněného zájmu;
 - f) projednání návrhu české technické normy, její změny nebo zrušení s každým, kdo se ve lhůtě stanovené ve zveřejněném oznámení ... přihlásí u osoby uvedené v tomto oznámení, nebo s každým, kdo zašle své stanovisko ke zveřejněnému návrhu ve lhůtě stanovené v oznámení o jeho zveřejnění.
- S technickou normalizací úzce souvisí další příbuzné obory - přijímání a provádění technických předpisů, dozor nad trhem, aplikace posuzování shody, akreditace, metrologie (dále používáme souhrnně „standardizace“). Tím význam této technické oblasti narůstá. Je důležitým nástrojem provádění technických předpisů na vnitřním trhu EU s bezprostředním dopadem na konkurenceschopnost evropského průmyslu a obchodu, rovné podmínky podnikání a bezpečnost a kvalitu výrobků a služeb.

¹ Norway Grants

- Dokumenty EU zdůrazňují význam technických norem a důležitost zapojení malého a středního podnikání a spotřebitelů do komplexního procesu standardizace, neboť jen vyváženým a pravidelným zapojením lze dosahovat takových výstupů standardizačních procesů, které zajistí čistotu trhu pro všechny strany včetně SME a spotřebitelů. V průběhu let byla potřeba zapojení „social parties“ (zejména spotřebitelé) i slabších hospodářských zainteresovaných stran (malé a střední podniky) zdůrazněna nesčetněkrát. Jisté systémové kroky byly činy na evropské úrovni (financování ANEC či NORMAPME), národní úroveň je zcela ponechána na členech, jak záležitost uchopí, jak se k ní postaví, jak budou zapojení spotřebitelů řešit (princip subsidiarity).
- Zejména v „nových“ členských státech není v tomto ohledu zaveden žádný systém; „ve starých“ členských zemích jsou různé formy takového zapojení spotřebitelů do standardizace a jeho podpory, o vyšší formě funkčnosti však i tam lze hovořit výjimečně (Dánsko, možná Německo či Francie, principiálně možná i Spojené království, byť v praxi to není až tak „růžové“).
- V současnosti je téma podpory zapojení spotřebitelů do standardizace zahrnuto do dotačního titulu vypisovaného každoročně MPO na podporu spotřebitelských organizací. Fakticky je však tato podpora minimální a ze spotřebitelských organizací se snaží systematicky standardizaci věnovat pouze SČS. Důvodem je nesmírná technická, odborná a tedy i finanční náročnost souvisejících aktivit. Spotřebitelské organizace se proto věnují viditelnějším, „atraktivnějším“ oblastem ochrany zájmů spotřebitelů.

Minulé formy zapojení a úspěchy

Činnost v pracovních orgánech – národní úroveň

- SČS mělo zastoupení ve více pracovních a poradních skupinách a platformách (aktuální seznam viz dále); příkladem je zastoupení v téměř 20 technických normalizačních komisích (dříve při ČNI, později při ÚNMZ).

Mezinárodní spolupráce

- Zástupce SČS je zapojen (od roku 2004) v ad hoc pracovní skupině ISO COPOLCO pro bezpečnost výrobků. V roce 2009 SČS na základě úkolu hrazeného ÚNMZ zajišťuje vedení a koordinaci této pracovní skupiny. V tomto roce byla SČS zajištěna i účast na plenárním zasedání ISO COPOLCO, což podstatně přispělo k navázání a rozvinutí kontaktů s pozitivním dopadem na některé další aktivity (zajištění účasti na mezinárodních seminářích aj.).
- Od roku 2007 je zástupce SČS členem valné hromady (General Assembly) ANEC a byl zvolen rovněž členem Steering Committee. Účinně můžeme ovlivňovat politiku a stanoviska připravované v ANEC a distribuujeme oficiální stanoviska ANEC s cílem jejich prosazení v rozhodovacích řízeních.
- SČS prosazuje zviditelnění otázky zdravotní nezávadnosti dětské obuvi. Tato otázka byla konzultována v ANEC, ale i s euro-poslankyní Dr. Roithovou aj.

Publikační činnost, odborné výstupy

- Řadu let se SČS jako jednomu z ústředních odborných témat věnuje zviditelnění vztahu spotřebitele a technické normalizace. Takovým edičním počinem byla např. Rizika a záladnosti domácích spotřebičů (autor Vlček). V rámci ročních plánů na podporu standardizace ÚNMZ bylo zpracováno několik částí vzdělávací publikace určené pro technickou veřejnost - Grafické značky na předmětech (Výběr elektrotechnických značek z databáze IEC 60417DB) a sice Značky všeobecného použití, Značky pro elektrické spotřebiče pro domácnost a podobné účely, Značky na zařízení audiovizuální techniky, Značky na zařízení telekomunikační a informační techniky a konečně Značky na zařízeních zdravotnické techniky. Dalším příkladem bylo vydání tiskem překladů ISO IEC pokynů ve vztahu k normalizaci

výrobků bezpečných pro děti, pro seniory a osoby se zdravotním postižením. Dalším tématem byla standardizace v označování hotelů a jiných ubytovacích zařízení.

- SČS zpracovávalo odborné úkoly v rámci ročních plánů podpory standardizace ÚNMZ, např. Studii o zdravotní nezávadnosti dětské obuvi, či o kvalitě nábytku ve vztahu k normám;

Semináře, workshopy

- V průběhu let se podařilo SČS zajistit několik úspěšných seminářů a podobných akcí, některých i s mezinárodní účastí. Tématy byly zdravotní nezávadnost dětské obuvi, vztah metrologie a spotřebitele, zavádění nového legislativního rámce pro uvádění výrobků na trh či zajištění očekávání spotřebitele při tvorbě norem.

Je to dost? Proč to není „cesta“?

- Přes tento zdánlivě široký seznam aktivit, oceňovaných partnery na domácí i zahraniční půdě, SČS si samo uvědomuje, že nebylo za minulých podmínek schopno zajistit permanentní působnost ve standardizačních procesech.
- Např., ač SČS mělo zastoupení v téměř 20 technických normalizačních komisích toto zastoupení, založené zejména na dobrovolnické bázi, nebylo vždy plně funkční; cílem bude ho dále oživit a přeorganizovat;
- Nebyly obecně kapacity na permanentní zapojování do standardizačních procesů; připomeňme, že např. v pracovních skupinách ANEC není žádný zástupce z nových členských zemí, což je jistě alarmující.
- Nepochybně patří dík a úcta zejména ÚNMZ a MPO², kteréžto orgány pravidelně a významně realizaci naznačených aktivit podpořily a umožnily SČS se vydat na náročnou „cestu“ dílčího zapojování se do standardizačních procesů. „I cesta může být cíl“. SČS si však uvědomilo, že chceme-li dosáhnout úrovně, která by byla odpovídající tradici technické normalizace v této zemi, tak jak to můžeme v některých evropských zemích sledovat a srovnávat, je třeba přijmout některé kroky, které takový další posun umožní.
- SČS proto využilo některé možnosti, které se po stránce finančních zdrojů v minulých dvou letech naskytly, a vyvinulo a do praxe zavedlo model, který je popsán v dalším.

Aktuální situace: 2010

- V roce 2009 byl SČS realizován projekt, který byl zaměřen na vytvoření modelu k posílení zapojení spotřebitelů do standardizace. Byl financován z grantu EEA/EHP (Norsko). V rámci projektu byl model vytvořen a byla založena **obecně prospěšná společnost Kabinet pro standardizaci** (dále Kabinet; <http://www.top-normy.cz/kabinet-pro-standardizaci.php>). SČS se podařilo na rok 2010 získat další grant od stejného dárce na rozvoj zapojení spotřebitelů do standardizace, takže činnost Kabinetu mohla být nastartována. K tomu napomohly i další dílčí projekty financované ÚNMZ nebo MPO.
- Zaváděný model zohledňuje potřebu odbornosti spotřebitelského zastoupení ve standardizačních procesech, spočívající v postupném budování profesionálního týmu, který bude zajišťovat různé formy zapojení do normalizačních procesů. Model má zlepšit komunikaci mezi spotřebiteli a jinými zainteresovanými skupinami, zejména malými a středními podnikateli, včetně hledání společných pozic týkajících se standardizace. Mandát pro Kabinet zahrnuje:

² Ale také např. Český institut pro akreditaci a i další partneři.

- Ovlivnit standardizační práci z hlediska důležitosti pro zájmy českých spotřebitelů na národní, evropské a globální úrovni; toho dosahuje např. šířením informací o standardizaci a o stavu technické normalizace ve vymezených oborech, a také s cílem propagace používání technických norem; koordinuje zapojení spotřebitelů do standardizace a přípravy a tvorby stanovisek a podnětů, i přímého zapojení do technické normalizační práce;
 - Komunikovat s národními i regionálními úřady a institucemi a se zástupci podnikatelské sféry, zejména z oblasti malého a středního podnikání a s dalšími veřejnými i soukromými subjekty, asociacemi atp., jejichž zájmu se dotýkají oblasti standardizace, a to s ohledem a s cílem podporovat rozvoj čistého podnikatelského prostředí ohleduplného vůči zájmům spotřebitelů;
 - Působit v oblasti vzdělávání, osvěty, vydavatelsko-nakladatelských činností a poradenství ve vztahu k jednotlivým oblastem standardizace.
- V průběhu vývoje modelu (2009) byl přístup a postup konzultován s ÚNMZ³, HK ČR, se spotřebitelskými sdruženími⁴ a s dalšími potenciálními partnery, byl prezentován ve Spotřebitelském poradním výboru (SPV) a v Radě kvality při MPO a jako aktivita zahrnut do priorit odborné sekce pro kvalitu ve standardizaci v rámci Národní politiky kvality. Všechny konzultované subjekty vyjádřily zvolenému přístupu podporu.
- Na počátku roku 2010 byl ustaven **Programový výboru Kabinetu**; členy jsou zástupci spotřebitelských organizací, ÚNMZ, České společnosti pro technickou normalizaci, ČIA, Eurolab, AAAO (pozorovatel). Úlohou výboru je zejména projednávat priority Kabinetu, ale i dle potřeby projednávat a konzultovat některé dokumenty a stanoviska.
- Komunikace, šíření informací, jejich sběr atp. jsou zásadní podmínky a předpoklady zapojení spotřebitelů a tedy činnosti Kabinetu. Zde uvádíme indikativní seznam personálního zapojení SČS/Kabinetu do některých pracovních a poradních skupin a platforem:
- ANEC General Assembly
 - ANEC Steering Committee
 - TC 243 ISO – bezpečnost výrobků
 - TNK 137 pro výrobky pro děti
 - Normalizační výbor při ÚNMZ
 - Technické výbory ÚNMZ pro hračky a pro stavební výrobky
 - Pracovní skupina pro obecnou bezpečnost výrobků při MPO
 - Komise pro technické překážky obchodu při MPO/ÚNMZ
 - (Sub) komise 98/34 při ÚNMZ
 - Rada pro akreditaci při ČIA
 - Pracovní skupina pro prevenci dětských úrazů při MZd
 - Rada kvality ČR při MPO (RK)
 - Odborná sekce pro Kvalitu v ochraně spotřebitelů RK ČR

³ Mj. na schůzi p. předsedy Holečka dne 26.11.2009 se zástupci spotřebitelských organizací vyjádřena plná podpora funkce a poslání Kabinetu;

⁴ Kromě řady bilaterálních jednání se sdruženími, které se přímo chtěly na přípravě modelu podílet, byl model představen na zasedání Spotřebitelského poradního výboru 9.12. 2009.

- Odborná sekce pro Kvalitu v normalizaci (...) RK ČR
 - Pracovní skupina pro ISO COPOLCO
 - Koordinační skupina pro bezpečnost potravin při MZe
 - Pracovní skupina Potravin a spotřebitel při České technologické platformě pro potraviny
 - Národní koordinační rada pro zavedení SEPA při České bankovní asociaci
 - aj.
- Pro rok 2010 byla stanovena jako priorita výrobky s úzkým vztahem ke zranitelnějším skupinám obyvatel a spotřebitelů (děti, senioři, osoby se sníženou pohyblivostí a orientací) z hlediska bezpečnosti a dostupnosti / použitelnosti pro všechny. Důležitou součástí aktivit bylo zajištění evropské spolupráce (ANEC) či koordinace zapojení spotřebitelů v rámci ISO COPOLCO i rozvíjení spolupráce na evropské úrovni.
 - Na plnění jednotlivých aktivit a úkolů se podílely v úzké vazbě SČS, které z podstatné míry mohlo činnosti hradit, a Kabinet, který byl schopen po většinu roku zajišťovat systematickou odbornou práci. Samozřejmě byla využívána spolupráce s mnoha partnery na bilaterální úrovni i v rámci jiných platform (viz seznam výše). Na bilaterální úrovni je třeba podtrhnout navázání vztahů se specifickými skupinami spotřebitelů (Národní rada zdravotně postižených, Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých, Svaz důchodců ČR aj.).

Příklady konkrétních výstupů a úspěchů v roce 2010

- Informace o českém modelu zapojení spotřebitelů do standardizace a jeho funkci a některých realizovaných projektech a produktech v ISO news letter (2x), v ANEC news letter (v přípravě – předpokládané zveřejnění počátek roku 2011);
- Posílení pravidelné a systematické práce s ANEC;
- Rozšíření spolupráce na bilaterální úrovni se specifickými skupinami spotřebitelů i v rámci pracovních skupin a platform (viz výše);
- Vytvoření značky kvality pro bezpečná dětská hřiště (Hřiště-sportoviště-tělocvična – OVĚŘENÝ PROVOZ). Zavedení webových stránek pro bezpečná hřiště (www.overenehriste.cz);
- Realizace mezinárodního semináře na téma bezpečných hřišť a norem a vydání odborné tiskoviny pro zřizovatele a provozovatele;
- Rozšiřování informací na webu www.top-normy.cz, a to i s podporou Národní politiky kvality (NPK) (propagace sekce pro Kvalitu v normalizaci);
- Zpracování dokumentace pro návrh řešení a další postupu (např. prostřednictvím Rady kvality NPK) ohledně
 - zdravotně nezávadné dětské obuvi,
 - dětských hřišť;
- Ve velmi krátkých časech po převzetí záštity aktivace a revitalizace některých pracovních skupin a platform (Odborná sekce pro Kvalitu v ochraně spotřebitelů RK ČR, Pracovní skupina Potravin a spotřebitel při České technologické platformě pro potraviny);

- Potravinám a vztahu spotřebitele k jejich jakosti je věnováno hodně pozornosti a kapacit (vydání publikací na téma GMO, označování masných výrobků, využití radiofrekvenčních technologií pro identifikaci a ošetření potravin ionizací);
- Komentování a diskuze k desítkám dokumentům, návrhům apod. (normy, mandáty, zprávy) na úrovni evropské a národní. V poslední době např. mandát na bezpečnost okenních žaluzií a rolet, normy na hračky a vybavení do vody aj. aj.;
- Vystoupení na Světovém dnu normalizace v Praze, ÚNMZ na téma dostupnost norem pro všechny;
- Budoucnost evropské normalizace, spolupráce a konzultace s europoslancem E. Kožušníkem, který byl ve výboru pro vnitřní trh s ochranu spotřebitele (IMCO) zpravodajem pro zprávu překládanou plénu EP.

Finanční situace, výhled

- Kabinet dokázal v roce 2010 získat prostředky za prováděné služby, tedy nejen z grantových prostředků SČS (obrat Kabinetu činil zhruba 800 tis. Kč, do rizikového fondu bude převedeno po provedení finanční uzávěrky cca 400 tis Kč);
- Na přelomu let 2010 - 2011 tak může Kabinet pokračovat v zajišťování své obecně prospěšné činnosti, tj. zejména průběžné zapojování do procesů komentování a připomínkování k dokumentům, návrhům apod. (normy, mandáty, zprávy) na úrovni evropské a národní, šíření a sběr informací, vzdělávací aktivity aj.
- Pokud se ovšem nepodaří získat prostředky na realizaci některých konkrétních projektů (MPO, ÚNMZ), bude muset být tato činnost v průběhu roku utlumena.
- Základním cílem zůstává stabilizace činnosti a funkce Kabinetu, včetně posilování zapojování expertů do TNK při ÚNMZ a případně i do pracovních skupin při ANEC.

Sdružení českých spotřebitelů, o.s. a Kabinet pro standardizaci, o.p.s. děkují všem dosavadním i budoucím partnerům. Věříme v další plodnou spolupráci.

V Praze, 2011-01-23

Ing. Libor Dupal, předseda SČS, ředitel KaStan